Про інструктивно-методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів/інтегрованих курсів у закладах загальної середньої освіти у 2023/2024 навчальному році

Лист МОН № 1/13749-23 від 12.09.23 року

- Друкувати
- Запитати
- Надіслати другу
- Поділитись
- Підписатись на новини

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

№ 1/13749-23 від 12 вересня 2023 року

Департаменти (управління) освіти
і науки обласних, Київської міської
(військових) державних адміністрацій
Заклади післядипломної
педагогічної освіти

Про інструктивно-методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів/інтегрованих курсів у закладах загальної середньої освіти у 2023/2024 навчальному році

Міністерство освіти і науки надсилає для практичного використання інструктивно-методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти у 2023/2024 навчальному році, підготовлених спільно з Державною науковою установою «Інститут модернізації змісту освіти».

Також інформуємо, що чинними залишаються Інструктивно-методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу та викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти у 2022/2023 навчальному році (лист Міністерства освіти і науки України від 19.08.2022 № 1/9530-22), і Методичні рекомендації щодо окремих питань здобуття загальної середньої освіти в умовах воєнного стану в Україні, затверджені наказом Міністерства освіти і науки України 15 травня 2023 р. № 563.
Просимо довести інформацію до відома керівників закладів загальної середньої освіти та педагогічних працівників.

Заступник Міністра Андрій Сташків

ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
щодо викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти у 2023/2024 навчальному році

У 2023/2024 навчальному році пріоритетними є такі напрями освітньої діяльності:

- продовження реформи загальної середньої освіти відповідно до Концепції «Нова українська школа» – впровадження у 6 класах нового Державного стандарту базової середньої освіти (далі – Державний стандарт);
- подолання втрат у навчанні, зумовлених спочатку тривалими карантинами, потім – військовою агресією рф на території нашої держави;
- посилення національно-патріотичного виховання, формування громадянської позиції, розвиток навичок інформаційної гігієни під час війни;
- просвіта з питань особистої безпеки;
- психологічна підтримка всіх учасників освітнього процесу.

У 2023/2024 навчальному році продовжується поетапне впровадження Державного стандарту базової середньої освіти (далі – Державний стандарт), відповідно учні 6 класів закладів загальної середньої освіти переходять на нову модель навчання.

Упровадження Державного стандарту спрямоване на зміни в організації освітнього процесу, які мають забезпечити можливості формування ученицями/учнями ключових компетентностей і наскрізних умінь, визначених Законом України «Про освіту», та сприяти вихованню ціннісних орієнтирів відповідно до Концепції «Нова українська школа».
Основним документом, що забезпечує досягнення учнями визначених відповідним Державним стандартом вимог до обов'язкових результатів навчання учнів є освітня програма закладу загальної середньої освіти.

В освітній програмі закладу освіти зазначається перелік програм (модельних навчальних програм та/або навчальних програм) що використовуються закладом освіти в освітньому процесі у тому числі навчальні програми курсів за вибором.

Відповідно до навчального плану заклад освіти здійснює вибір модельних навчальних програм для закладів загальної середньої освіти з-поміж тих, яким надано гриф «Рекомендовано Міністерство освіти і науки України» (програми розміщено на сайтах Міністерства освіти і науки та Інституту модернізації змісту освіти за посиланнями:

(https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalniprogrami/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoyi-shkolizaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku
https://imzo.gov.ua/model-ni-navchal-ni-prohramy/).
Сукупність модельних та/або навчальних програм в освітній програмі закладу має охоплювати досягнення учнями результатів навчання з усіх визначених Державним стандартом освітніх галузей. Отже *кожна модельна навчальна програма є важливим складником освітньої програми закладу освіти.*
Керуючись законодавством (стаття 11 Закону України «Про повну загальну середню освіту») привертаємо увагу керівників закладів освіти, що педагогічні працівники закладу освіти ***обирають модельні навчальні програми на певний цикл повної загальної середньої освіти і не можуть змінювати їх в середині циклу, зокрема при переході від 5-го до 6-го класу, оскільки кожна з модельних навчальних програм має особливості щодо реалізації вимог стандарту до результатів навчання на адаптаційному циклі.*** Водночас, для класів, які розпочинають навчання на адаптаційному циклі повної загальної середньої освіти у 2023році (і в подальших роках), можуть бути обрані модельні навчальні програми інших авторів.
Інформуємо, що строк дії грифа окремих модельних навчальних програм скорочено у зв'язку з внесенням змін. У 2023 році наказом Міністерства надано гриф оновленим програмам:

- Модельна навчальна програма «Зарубіжна література. 5–6 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Богданець-Білоскаленко Н. І., Снєгірьова В. В., Фідкевич О. Л.);
- Модельна навчальна програма «Українська мова. 5–6 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Голуб Н. Б., Горошкіна О. М.);
- Модельна навчальна програма «Українська література. 5–6 класи» для закладів загальної середньої освіти (за науковою редакцією Яценко Т. О., авт. кол. Яценко Т. О., Пахаренко В. І., Кизилова В. В., Качак Т. Б., Слижук О. А., Овдійчук Л. М., Тригуб І. А., Дячок С. О. Макаренко В. М.);
- Модельна навчальна програма «Зарубіжна література. 5–9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Ніколенко О. М., Ісаєва О. О., Клименко Ж. В., Мацевко-Бекерська Л. В., Юлдашева Л. П., Рудніцька Н. П., Туряниця В. Г., Тіхоненко С. О., Вітко М. І., Джангобекова Т. А.);
- Модельна навчальна програма «Зарубіжна література. 5–6 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Волощук Є. В.);
- Модельна навчальна програма «Інтегрований курс літератур (української та зарубіжної). 5–6 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Яценко Т. О., Тригуб І. А.);

- Модельна навчальна програма «Здоров'я, безпека та добробут. 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт. Воронцова Т. В., Пономаренко В. С., Лаврентьєва І. В., Хомич О. Л.);
- Модельна навчальна програма «Здоров'я, безпека та добробут. 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт. Шиян О. І., Дяків В. Г., Волощенко О. В., Гриньова М. В., Козак О. П., Овчарук О. В., Седоченко О. Б., Сорока І. З., Страшко С. В.);
- Модельна навчальна програма «Здоров'я, безпека та добробут. 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт. Хитра З. М. Романенко О. А);
- Модельна навчальна програма «Здоров'я, безпека та добробут. 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт. Гущина Н. І., Василашко І. П.).

Модельні навчальні програми на рівні закладу освіти конкретизуються у навчальні програми. З цією метою педагоги можуть у модельній навчальній програмі на власний розсуд зазначити кількість годин, необхідну на провадження послідовності досягнення результатів навчання учнів з відповідних навчальних предметів (інтегрованих курсів), змісту тієї чи іншої теми (розділу, модуля тощо) та видів навчальної діяльності учнів. Також педагоги можуть використовувати навчальні програми, розроблені на основі модельних авторським колективом відповідної програми, де авторами програми визначено кількість годин, необхідну на провадження послідовності досягнення результатів навчання учнів з відповідних навчальних предметів (інтегрованих курсів), змісту тієї чи іншої теми (розділу, модуля тощо) та видів навчальної діяльності учнів.
Учитель може розробити навчальну програму предмета, інтегрованого курсу (у тому числі білінгвальних курсів) на основі обраної модельної навчальної програми. При цьому педагоги можуть вносити зміни у пропонований модельною навчальною програмою зміст навчального предмета/інтегрованого курсу, з урахуванням підготовленості класу, регіональних особливостей, робочого навчального плану школи, необхідності своєчасного реагування на конкретні умови, в яких відбувається освітній процес, зокрема:

- доповнювати зміст програми, включаючи регіональний компонент;
- розширювати/поглиблювати або ущільнювати зміст окремих елементів (розділів, тем, модулів тощо) програми зважаючи на потреби учнів, матеріально-технічне забезпечення закладу освіти, запити батьків, громади тощо; доповнювати тематику практичних/творчих робіт;
- вилучати окремі питання, з метою уникнення надмірної деталізації змісту навчального матеріалу.

Загальний обсяг таких змін може досягати 20%.

Також учитель може змінювати послідовність вивчення тем, не порушуючи логічної послідовності досягнення результатів навчання.

На основі модельної та/або затвердженої педагогічною радою навчальної програми навчального предмета (інтегрованого курсу) вчитель складає ***календарно-тематичне планування*** з урахуванням навчальних можливостей учнів класу. Під час розроблення календарно-тематичного та системи поурочного планування вчитель самостійно вибудовує послідовність формування очікуваних результатів навчання, враховуючи послідовність розгортання змісту в навчальній програмі. Учитель може упродовж навчального року вносити зміни у календарно-тематичне планування, відповідно до того, як учні засвоїли навчальний матеріал, визначати кількість годин на вивчення окремих тем і змістових модулів.
Календарно-тематичне та поурочне планування здійснюється вчителем у довільній формі, у тому числі з використанням друкованих чи електронних джерел тощо. Формат, обсяг, структура, зміст та оформлення календарнотематичних планів та поурочних планів-конспектів є індивідуальною справою вчителя. *Встановлення універсальних стандартів таких документів у межах закладу загальної середньої освіти міста, району чи області не передбачено законодавством.*
Автономія вчителя має бути забезпечена академічною свободою, включаючи свободу викладання, свободу від втручання в педагогічну діяльність, вільним вибором форм, методів і засобів навчання, що відповідають освітній програмі, розробленням та впровадженням

авторських навчальних програм, проєктів, освітніх методик і технологій, методів і засобів, насамперед методик компетентнісного навчання.

Інформуємо, що набув чинності Порядок здійснення експертизи, надання грифів навчальній літературі та навчальним програмам, затверджений наказом Міністерства освіти і науки України 05 червня 2023 року № 675, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 17 липня 2023 р. за № 1203/40259 (далі – Порядок). Згідно з Порядком гриф надається навчальним програмам у сфері дошкільної освіти, навчальним програмам з психолого-педагогічної та корекційно-розвиткової роботи, модельним навчальним програмам, навчальним програмам з навчального предмета, курсу за вибором, розробленим не на основі модельних навчальних програм (окрім навчальних програм релігійного спрямування).
Керуючись Порядком, звертаємо увагу керівників закладів освіти, що ***програми курсів за вибором повинні мати відповідний гриф і входити до Переліку навчальних програм, підручників та навчально-методичних посібників, рекомендованих МОН для використання у закладах загальної середньої освіти.***
Із переліками рекомендованої літератури можна ознайомитися за посиланнями:

- у початкових класах закладів загальної середньої освіти з навчанням українською мовою;
- у 5-11 класах закладів загальної середньої освіти з навчанням українською мовою;
- у закладах загальної середньої освіти, де є класи (групи) з навчанням мовами національних меншин;
- у закладах загальної середньої освіти для осіб з особливими освітніми потребами;
- з психології та педагогіки.

У Переліках для окремих підручників та посібників, які можуть використовуватися в освітньому процесі, зазначено декілька років надання висновку про гриф у зв'язку з зміною його строку дії або розгляду оновленого видання.

Відповідно до законодавство педагогічні працівники, зокрема, мають право на академічну свободу, включаючи свободу викладання, вільний вибір форм, методів і засобів навчання, що відповідають освітній програмі. Разом з тим, під час добору навчальної літератури для використання в освітньому процесі у новому навчальному році педагогічним працівникам слід ураховувати, що до деяких навчальних програм останнім часом було внесено зміни та доповнення, що, відповідно, не відображено в підручниках та посібниках попередніх років видання. З огляду на зазначене, рекомендуємо для викладання певних тем використовувати матеріали електронних версій підручників або інші додаткові матеріали.

Привертаємо увагу, що за результатами розгляду комісій Переліки постійно доповнюватимуться новими назвами, оновлюватимуться з урахуванням строку дії грифа, наданих навчальній літературі та навчальним програмам Міністерством освіти і науки України.

Переліки є доступними для ознайомлення в режимі онлайн.
Використання навчальних посібників, зошитів з друкованою основою, що доповнюють зміст підручників, є необов'язковим і може мати місце в освітньому процесі лише за умови дотримання вимог щодо уникнення перевантаження учнів та добровільної згоди усіх батьків учнів класу на фінансове забезпечення.
У ***навчальному плані*** освітньої програми зазначається перелік навчальних предметів та/або інтегрованих курсів для реалізації кожної освітньої галузі, а також предмети/курси вибіркового освітнього компоненту з урахуванням освітніх потреб учнів. Розподіл годин між освітніми галузями в навчальному плані має бути увідповіднено із загальним обсягом навчального навантаженням, визначеним в освітній програмі закладу на рівні року навчання та адаптаційного циклу в цілому.
Кількість навчальних годин на вивчення кожної освітньої галузі заклад освіти може збільшувати, включно до максимального показника, з урахуванням перерозподілу різниці між рекомендованою та мінімальною кількістю навчальних годин інших освітніх галузей.

Кількість навчальних годин, визначена у навчальному плані на вивчення вибіркових освітніх компонентів, не включається до максимального показника навчального навантаження, передбаченого на ту чи іншу освітню галузь. До прикладу, вивчення другої іноземної мови може здійснюватись за рахунок резервних навчальних годин. У такому разі години на її вивчення не враховуються у кількість навчальних годин на вивчення мовнолітературної освітньої галузі. Тобто у навчальному плані на вивчення мовнолітературної освітньої галузі

може бути виділена максимальна кількість годин (13 навчальних годин на тиждень) плюс години на вивчення другої іноземної мови (2 години на тиждень) і загальна кількість навчальних годин на вивчення відповідних предметів становитиме 15.

У випадку запровадження міжгалузевих інтегрованих курсів у навчальному плані зазначається назва міжгалузевого інтегрованого курсу (окремим рядком) і кількість годин на тиждень у класах. В освітній програмі закладу освіти (загальній частині) зазначається за рахунок яких годин (додаткових чи резервних) здійснюватиметься вивчення міжгалузевого інтегрованого курсу

Поділ класів на групи при вивченні окремих предметів у загальноосвітніх навчальних закладах здійснюють відповідно до додатку 2 Порядку, затвердженому наказом Міністерства освіти і науки України від 20.02.2002 № 128. Клас може ділитися на групи:

- при вивченні української та іноземної мов за умови наявності в класі понад 27 учнів;
- під час вивчення у 5 - 6 класах інтегрованого мовнолітературного курсу клас може ділитися на групи не менше ніж на чотирьох уроках на тиждень, що відповідає мінімальному та рекомендованому тижневому навантаженню для вивчення української мови;
- при проведенні практичних занять з інформатики з використанням комп'ютерів за умови не менше 8 учнів у групі;
- при проведенні уроків з трудового навчання, технологій (окремо для хлопців і дівчат) за умови наявності в класі понад 27 учнів, але не менше 8 учнів у групі;
- при проведенні уроків з фізичної культури в 10 – 11 класах (окремо для юнаків і дівчат) за умови наявності в класі понад 27 учнів, але не менше 8 учнів у групі.

Українська освіта у 2020-2022 роках зіштовхнулася із значними викликами. Зміна форми здобуття освіти, переведення закладів з очного на дистанційне та змішане навчання, нестабільні умови організації освітнього процесу (повітряні тривоги, відключення електроенергії, перебої з інтернетом) — вплинули на результати навчання учнів/учениць.

З метою виявлення втрат у навчанні рекомендуємо на початку навчального року виявити рівень опанування учнями навчального матеріалу, яким вони оволодівали в умовах воєнного часу самостійно або із використанням технологій дистанційного навчання, визначити необхідність організації традиційного повторення вивченого матеріалу за минулий рік, запровадити «коригуюче навчання». Це дозволить з'ясувати навченість учнів, їхню готовність до засвоєння нового змісту, а також допоможе визначити оптимальні умови для планування й організації подальшого освітнього процесу.

У календарно-тематичному плануванні необхідно передбачити достатню кількість навчального часу для повторення і проведення діагностування результатів навчання за попередній рік. Спосіб діагностування залишкових результатів навчання вчитель обирає самостійно. Результати діагностування не підлягають обліку і не враховуються під час оцінювання за перший семестр.

У межах ініціативи «Збереження доступу до шкільної освіти», що впроваджується в рамках проєкту «Супровід урядових реформ в Україні» (SURGe), розробляються діагностувальні тести, як допоміжний інструмент для встановлення результатів навчання та виявлення прогалин у навчанні. На сьогодні на платформі Всеукраїнської школи онлайн розміщено діагностувальні тести з таких предметів: українська мова, математика – для 5 і 7 класів; історія України, географія, фізика – для 8 класів; українська мова, алгебра, геометрія, фізика, географія, історія України – для 9 класів; географія, фізика – для 10 класів. Діагностувальними тестами можуть скористатися вчителі для виявлення навчальних втрат і учні для самооцінювання.

Результати діагностування доцільно використати для коригування календарно-тематичного плану вивчення предмета/інтегрованого курсу. Залежно від готовності здобувачів освіти оволодівати програмовим матеріалом учитель може розширити (збільшити) тематичний блок «Повторення (за попередній навчальний рік)» для подолання виявлених утруднень і відповідно ущільнити програмовий матеріал, який має вивчатися або опрацьовувати нові тематичні блоки,

але перші уроки, виділені на опрацювання теми, присвячувати повторенню тих тем попереднього класу, на яких базується вивчення нової теми. Відтак, календарно-тематичний план протягом навчального року може змінюватися залежно від результатів навчального поступу учнів.

За результатами *Дослідження якості організації освітнього процесу в умовах війни* компенсація втрат у навчальному часі (пропущені навчальні заняття) найчастіше відбувається через надання учням навчальних матеріалів (презентація, відео, аналогічні навчальні заняття онлайн) та завдань для самостійного опрацювання. Водночас, дослідження вказує на зменшення кількості учнів/учениць, які володіють уміннями, необхідними для самостійного навчання — уміння планувати час, організовувати свою роботу, самостійно виконувати завдання, здійснювати самооцінювання. Для таких учнів надолуження навчальних втрат шляхом самостійного опрацювання навчального матеріалу може бути малоефективним.
Одним із варіантів запобігання освітнім втратам може бути проведення компенсаторних занять як для класу, так і для окремої групи школярів чи зведеної групи класів однієї паралелі після завершення семестру та навчального року, а також в період літніх канікул. Такі заняття повинні організовуватися за добровільною згодою усіх учасників освітнього процесу та орієнтовані перш за все на тих учнів, які бажають підвищити результати своїх навчальних досягнень. Також з цією метою можуть створюватись гуртки у закладах позашкільної освіти, в яких діти будуть навчатись за коригувальними програмами (експрес-курсами) з навчальних предметів/інтегрованих курсів, та використовуватись можливостф літніх таборів.

Міністерством спільно з ЮНІСЕФ розроблено рекомендації щодо організації програм з надолуження освітніх втрат для громадських організацій, закладів освіти, органів управління освітою та інших організацій, які вже впроваджують або планують впроваджувати програми з надолуження освітніх втрат.
Міністерством освіти і науки спільно з українським інститутом розвитку освіти розроблено методичні рекомендації щодо використання модифікованих програм вивчення української мови в 5-11 класах закладів загальної середньої освіти (лист Міністерства освіти і науки України від 15 липня 2023 р № 1/12131-23.
Зазначені рекомендації пропонуються для організації вивчення української мови тими учнями, які протягом тривалого періоду пропустили навчання або навчалися не за українськими освітніми програмами Інститутом педагогіки НАПН України з урахуванням зарубіжного досвіду ефективних методик подолання освітніх втрат та освітніх розривів підготовлено методичні рекомендації «Діагностика та механізм подолання втрат у навчанні молодших школярів» та «Діагностика та компенсація освітніх втрат у загальній середній освіті».

Звертаємо увагу, що під час організації дистанційного та змішаного навчання слід виважено обирати електронні освітні ресурси, ураховуючи їх дидактичну доцільність, фактологічну коректність змісту, відповідність навчальній програмі. Вибір цифрової платформи для використання в освітньому процесі заклад загальної середньої освіти здійснює самостійно з урахуванням технічних можливостей учителів та учнів.

Як відповідь на виклики, пов’язані з пандемією COVID-19, з метою забезпечення рівного доступу до якісної шкільної освіти для всіх українських школярів і школярок, незалежно від їхнього місця проживання та наявних ресурсів, стратегічною необхідністю забезпечення сталості та якості навчального процесу Міністерство освіти і науки України спільно з Українським інститутом розвитку освіти та Міністерством цифрової трансформації України запустили освітню вебплатформу для дистанційного та змішаного навчання «Всеукраїнська школа онлайн» (далі – ВШО).

Зараз, в умовах воєнного стану, платформа ВШО стала ще більш актуальною: використання навчальних матеріалів, розміщених на платформі, в освітньому процесі сприятиме рівному доступу до освіти школярів, які перебувають на території України, зокрема й на тимчасово окупованих територіях, чи за кордоном. Також ці освітні матеріали будуть корисні і для вчителів: для підготовки уроку чи організації змішаного навчання.

ВШО – це онлайн-ресурс для змішаного та дистанційного навчання учнів з освітніми матеріалами для учнів і педагогічних працівників, що пройшли експертизу та відповідають державним освітнім стандартам. Організацією проведення експертизи опікується Експертна

рада з питань наповнення вебплатформи дистанційного навчання "Всеукраїнська школа онлайн освітніми матеріалами".

Наразі на платформі розміщено освітні матеріали для учнів 5-11 класів, кожен урок складається з відеолекції тривалістю від 5 до 15 хвилин, конспекту уроку, тестових завдань, додаткових матеріалів. В межах курсу передбачено тематичне оцінювання і підсумкове оцінювання курсу. Всі матеріали відповідають державним програмам. Також на платформі є можливість відслідковувати навчальний прогрес учнів і учениць.

Планується створення уроків для початкової школи. Наразі на платформі розміщено покликання на мобільний застосунок з уроками української мови і математики, створених проєктом War child, та покликання на мобільний застосунок для соціально-емоційного навчання “Віздом. Світ емоцій” для початкової школи.

На платформі розміщено методичні матеріали з організації дистанційного та змішаного навчання на базі ВШО (перекладені на 14 європейських мов), методичні матеріали з інфомедійної грамотності від проєкту IREX.

Державний стандарт базової середньої освіти містить значний медіаосвітній потенціал. Аналіз методичного потенціалу модельних навчальних програм і підручників для 5–6 класу з усіх освітніх галузей пропонується у посібнику «Медіаосвіта в Державному стандарті базової середньої освіти (5–6 класи)» в якому авторський колектив детальніше зупиняється на особливостях інтеграції медіаосвіти в мовно-літературній, громадянській, історичній та природничій освітній галузях.
Академія української преси у 2023 році презентувала нове видання — «Інформаційна гігієна та медіаосвіта: що нового в умовах воєнного часу».

Ключова ідея посібника: інформаційна гігієна невід'ємна складова медіаосвіти, яка має свої критерії; в першу чергу потрібно навчати дітей, і тих, хто їх навчає. Посібник «Інформаційна гігієна та медіаосвіта: що нового в умовах воєнного часу» покладений закріпити у свідомості освітян мотивацію: ворог є як на полі бою, так і в інфопросторі. Розуміння механізмів і принципів медіаконтенту, формування світогляду та цінностей — це надважливий захист і відповідь агресору. Інформаційна війна напряму супроводжує військовий конфлікт і безпосередньо впливає на його результат.
Учителям історії та громадянської освіти, які прагнуть засвоїти додаткові можливості для практичної роботи з формування медіаграмотності в здобувачів освіти за умов інформаційно-ідеологічного протистояння рекомендуємо навчально-методичний посібник «Медіаосвіта в огні. Методичні рекомендації для вчителів курсу «Громадянська освіта»/«Історія». Запропоновані у посібнику матеріали спрямовані на системне та усвідомлене засвоєння методик критичного мислення й декодування дезінформації та пропаганди.
В умовах повномасштабної військової агресії Академія української преси започаткувала на Тулбоксі для вчителів (уроки вправи, заняття, в які інтегровані елементи медіаграмотності) нову рубрику «Медіаграмотність в умовах війни». Зокрема розроблено вправи на розвиток критичного мислення з елементами медіаграмотності на тему війни на уроках в початковій школі.
Повномасштабна війна російської федерації проти України критично впливає на стан психологічного здоров’я учасників освітнього процесу та безпосередню організацію навчання. За останній рік погіршився психологічний стан здобувачів освіти (за результатами Дослідження якості організації освітнього процесу в умовах війни) майже вдвічі у порівнянні з початком лютого 2022 року збільшилася кількість учнів/учениць, які почуваються тривожно, напружено, у півтора рази — втомлено).
Рекомендуємо учителям під час уроку впроваджувати психологічні хвилинки, які допоможуть здобувачу освіти впоратися зі стресом та його наслідками, емоційно налаштувати здобувача освіти на урок, на плідну роботу, завдяки чому створюватиметься сприятлива атмосфера, яка дасть змогу дітям розслабитися, зняти емоційне напруження, відновити почуття безпеки та психоемоційного комфорту, що є природним механізмом стабілізації.

Регулярне впровадження психологічних хвилинок у зручний час та слушній нагоді допоможе здобувачу освіти стати більш спокійним, врівноваженим, а також дасть змогу краще зрозуміти свої почуття. Учитель має сам визначити, коли і у який час провести психологічну хвилинку.

Рекомендуємо для практичного використання навчально-методичний посібник «Психологічна хвилинка». Посібник містить 108 коротких, але ефективних відеотренінгів.

Звертаємо увагу керівників закладів освіти, що відповідно до Закону України «Про внесення змін до статті 51 Закону України «Про повну загальну середню освіту» щодо підвищення кваліфікації педагогічних працівників у питанні надання психологічної підтримки учасникам освітнього процесу» не менше 10 відсотків загальної кількості академічних годин для підвищення кваліфікації педагогічного працівника протягом п'яти років, яка оплачується за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, обов'язково повинні бути спрямовані на вдосконалення знань, вмінь і практичних навичок у частині надання психологічної підтримки учасникам освітнього процесу.

Державною науковою установою «Інститут модернізації змісту освіти» за ініціативи першої леді України Олени Зеленської в рамках Національної програми з охорони психічного здоров'я та психосоціальної підтримки розроблено курс підвищення кваліфікації «Перша психологічна допомога учасникам освітнього процесу під час та після завершення воєнних дій» (далі – Курс). Курс створено за моделлю змішаного навчання (blended learning), який включає: 10 мультимедійних уроків у міжнародному форматі SCORM. Додаткові матеріали та практичні тренінги допоможуть підвищити професійний рівень педагогічних працівників закладів освіти та опанувати сучасні технології першої психологічної допомоги за методичними посібниками Save the Children, а також ознайомити з рекомендаціями щодо перенаправлення Міжнародного Постійного Комітету (IASC). Курс отримав схвальний відгук Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ). Курс вже успішно завершили 31 881 осіб. Взяти участь у Курсі можна за покликанням.

Крім того Державною науковою установою «Інститут модернізації змісту освіти» розроблено:

- у межах Всеукраїнської програми ментального здоров'я спецкурс підвищення кваліфікації для слухачів (освітян) очно-дистанційної форми навчання «Важливі навички у періоди стресу», на основі методики Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ). (взяти участь у спецкурсі можна за покликанням;
- спецкурс підвищення кваліфікації для слухачів (освітян) очнодистанційної форми навчання «Психосоціальна підтримка учасників освітнього процесу».

Особливості викладання навчальних предметів у 2023/2024 навчальному році наведені у додатках 1 – 13 до інструктивно-методичних рекомендацій.

- Початкова освіта
- Українська мова (5-6 класи)
- Мови та літератури корінних народів, національних меншин (6 клас)
- Іноземні мови
- Освітня галузь суспільствознавство
- Математична освітня галузь (5-6 класи)
- Інформатична освітня галузь
- Природнича освітня галузь
- Здоров'я, безпека та добробут (5-6 класи)
- Мистецька освітня галузь (5-6 класи)
- Технології (5-6 класи)
- Освітня галузь "Фізична культура"
- Захист України